

Tomislav Dretar i Jakov Erdeljac, *Narav države*
(Varaždin – Ozalj – Varaždinske Toplice: Ogranak
Matice hrvatske Varaždin – Ogranak Matice hrvatske
Ozalj – Nakladnička kuća »Tonimir«, 2023), 225 pp.

Kao što i sam naslov knjige naznačuje, djelo govori o »naravi države«. Temeljna preokupacija autora bila je spoznati što država u svojoj biti jest odnosno koja je suština »bića države«. Uzimajući u obzir da je država kompleksno biće, autori smatraju da je nije moguće opisati nekom jednostavnom definicijom, već je potrebno pokazati što ona jest definirajući njezine osnovne kategorije i pokazujući njezinu međuovisnost s ljudskom biti. Stoga, autori su napravili analizu kategorija koje aktualizirane tvore državu odnosno njezin bitak.

Autori knjige *Narav države* dvojica su perspektivnih mladih filozofa: Tomislav Dretar i Jakov Erdeljac. Tomislav Dretar zaposlen je kao asistent na Institutu za filozofije te ujedno na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu priprema disertaciju o Maxu Scheleru, a Jakov Erdeljac asistent je na Fakultetu hrvatskih studija gdje izrađuje svoju doktorsku disertaciju o Edmundu Husserlu.

Djelo je nastalo na temelju njihova zajedničkog filozofskog rada »Narav države: Država kao umjetničko djelo« koji je 2018. godine ovjenčan Rektorovom nagradom. Nagrađeni trud autora u obliku knjige objelodanjen je u suizdavaštvu nakladnika: Ogranak Matice hrvatske Varaždin, Ogranak Matice hrvatske Ozalj i Nakladnička kuća »Tonimir« iz Varaždinskih Toplica. Uredništvo knjige potpisuje novinar, književnik i publicist Ernest Fišer, uz recenzentsku podršku dvojice renomiranih filozofa: prof. dr. sc. Line Veljaka i dr. sc. Ivana Čehoka. Knjiga je izdana i predstavljena sredinom 2023. godine u organizaciji Matice hrvatske, a prezentacije su bile upriličene u Ozlju, Zagrebu i Varaždinu.

Autori i urednik knjigu su podijelili na sedam glavnih poglavlja: 1. »Čovjekova bit i njene funkcionalne manifestacije«, 2. »Teorije ideja«, 3. »Politika«, 4. »Pravo«, 5. »Tradicija«, 6. »Kultura«, 7. »Država kao umjetničko djelo«. Uz glavna poglavlja knjiga sadržava vrijedan uvodnik koji nagoviješta tematski okvir djela, kao i poveći popis literature na kojem se ocrtava zalaganje autora te koji ujedno doprinosi znanstvenoj vrijednosti samog djela. Na završetku knjige dvije stranice posvećene su biografijama autora koje su veoma bogate, posebice uzevši u obzir da su na samom početku znanstveno-akademskega puta.

U razmišljanje o naravi države autori nas uvode analizom grčke filozofije, s naglaskom na Aristotela. Smislenost takvog početka neupitna je – kako u

kronološkom, tako i u metodičkom pogledu. Kako i sami autori naglašavaju, pitanja o ljudskom bitku grčke su filozofe dovela do pitanja o državi. Imajući na umu analizu Aristotelove misli, kao i zaključke autora poput Lockeja i Hobbesa, autori zaključuju da »prvobitno stvaranje države predstavlja izraz ljudskog uma u egzistenciji te u momentu njena stvaranja ona nastaje kao nužni uvjet sigurnosti« (p. 54). Dakle država je neminovno povezana uz čovjeka kao njegov »stvaralački projekt«, ali je ujedno i njegov »uvjet bez kojeg ne može«.

Drugo poglavlje sadrži eidetsku (»idejsku«) analizu države. Kao filozofijski podastrijeh autori su odabrali Hegelovu filozofiju zbog toga što upravo ona prikazuje državu kao ideju: »<...> kada ideje postanu objektivne one ujedno i tvore ljudsku zbilju. Zbog te karakteristike Hegelove filozofije države moglo bi se ustvrditi da je naša teorija države hegelovska« (p. 65). U raspravu uključuju i materijalizam Ludwiga Feuerbacha, koji je, sintetizirajući se s hegelijanskim idealizmom iznjedrio dijalektički materijalizam Karla Marxa. Vrijedi napomenuti da autori ne zagovaraju neki od filozofskih sustava gore navedenih mislioca, već ih koriste kao točke diferencijacije za vlastitu teoriju, što zasigurno pridonosi originalnosti samog djela. Pohvalno je što su se autori potrudili usporediti ne samo »kanonske autoritete«, već su također konzultirali i njihove komentatore poput poljskog filozofa Leszeka Kolakowskog.

Nakon glavne rasprave, poglavlje se grana u tri kraća poglavlja: poglavlje »Egzistencijali ideje života« te pod-poglavlja »Ravnopravnost i jednakost« i »Pravednost«. Autori smatraju da se pojmovi ravnopravnosti i jednakosti ne bi smjeli svoditi na puki nominalizam iz kojega proizlazi mehanička jednakost. U teoretsko-praktičnoj analizi nužnim drže raščlanjenje pojma »pravednost«, jer se upravo on »odnosi na realnu društvenu situaciju te se kao takav zapravo odnosi na sociološki vid jednakosti« (p. 116).

Sljedeće poglavlje promatra politiku u njezinim »odrednicama koje je čine vitalnom za egzistenciju države kao bića« (p. 131). Politika je neizostavna kategorija države te u neku ruku biva njezinom »najočitijom« odrednicom. Upravo zbog toga autori smatraju da se većina redukcijskih (parcijalnih) analiza države veže uz njezinu političku sferu. Pitanje moći na koju se politika najčešće reducira autori obrađuju kroz prizmu misli Maxa Webera, Hannah Arendt i Michela Foucaulta. Također autori su kao posebnu cjelinu ovog poglavlja obradili i pitanje suvereniteta odnosno legitimiteta države i državne strukture.

U petom poglavlju autori se dotiču prava kao nezaobilazne kategorije države, a kojeg opisuju slikovitim riječima: »Stoga je pravni okvir neke države analogan širenju svemira – budući da je on konstantno pomična granica prostora koji postaje on sam – tako i pravni okvir zahvaća prostor djelovanja koji njime postaje reguliran« (p. 161). Autori time žele naglasiti neophodnost pravnog

okvira za ozbiljenje slobodnog djelovanja njegovih građana. Naime bez okvira sloboda nemoguće je teleološki usmjeriti djelovanje. Kako ustav predstavlja najvišu i najtemeljitu apstrakciju državnog principa odnosno »pravne aksiologije«, autori su razmatranju ustava posvetili jedno pod-poglavlje.

Naredna dva poglavlja posvećena su tradiciji i kulturi. Tradicija nije samo puko glorificiranje prošlosti, već je ona i »osnovni okvir koji daje smisao i temeljne obrasce djelovanja« (p. 195). U raspravi o kulturi autori se uvelike osvrću na razmišljanja suvremenog francuskog filozofa i politologa Jacquesa Rancièrea, tj. na njegovo shvaćanje politike kao nesuglasnosti. U kontekstu teorije autora o državi Rancièrov koncept politike može se poimati kao opis kulturnog procesa, što možemo zaključiti na temelju njihove prethodne analize države.

Kako je podnaslov studentskog rada na temelju kojeg je izrađena ova knjiga glasio »Država kao umjetničko djelo«, autori su posljednje poglavlje posvetili upravo ovakvom vidu bitka države. Upućujući na filozofsku misao jednog od najvećih metafizičara 20. st. – Nicolaija Hartmanna – autori umjetnost poimaju kao aktualizaciju duhovnog sadržaja između samog djela i recipijenta. U pogledu države, duhovni sadržaj je zapravo vrijednosni potencijal koji se nalazi u strukturi države, a aktualiziran je kroz međusobno djelovanje individua odnosno građana. Time je ujedno i naglašen neminovan dijalektički element države kao umjetničkog djela. Kako autori zastupaju tezu da umjetničko djelo mora biti dovršeno da bi bilo poimano kao takvo, zaključuju da država »ne može biti umjetničko djelo u punom smislu jer se, između ostalog, nalazi u procesu stalnog razvoja« (p. 216).

Knjigu *Narav države* ponajprije bi preporučio filozofima, politolozima i socijalnim teoretičarima kao vrijedan supstrat za njihovo daljnje istraživanje nekog specifičnog područja povezanog s pojmom države. Nadalje radi se o cjelovitom djelu koje narativnom čistoćom i logičkom preciznošću obrađuje metafiziku i kategoričnost jednog sasvim svakodnevnog pojma. Zbog toga, preporučio bi ga i svakome tko želi filozofijski podastrijeti i proširiti obzorje vlastitog razmišljanja te poimanja zbilje koje je neminovno dio. Autori Tomislav Dretar i Jakov Erdeljac ovim su djelom neminovno obogatili hrvatsku filozofijsku baštinu, a ujedno i pretkazali svoj daljnji, zasigurno plodan i vrijedan rad na području filozofije.

Bernard Hostić

